

Bogoslovec.

Iz tihega življenja. — Spisal Štefan Levkös.

dvainapozabljenih dneh je živel v mali podgorski vasi učitelj, ki je imel mladega sina. Tisti sin je v svojih otroških letih delal kapele in oltarje in pel in maševal, kakor pojejo in mašujejo otroci. Ko je pa dovolj dorastel za šolo, ga je dal oče v mesto v zavod. Vzgoja v zavodu ga je za časa dijaških let obvarovala vsega slabega; in to je bilo dobro, četudi bi bilo še boljše, ako bi bila vzgojila v njem krepko voljo in značaj in vse, kar od človeka hoče in zahteva življenje. Naredila je, kar je vedela in znala, in drugega ji Bog ni štel v greh.

Že v otroških letih je sklenil tisti učiteljev sin, da postane duhovnik; ko je bil pa študent, ni več mnogo mislil na tisto, a tudi na drugo ni mislil. — Živel je, kakor živijo študenti: njegovo življenje ni bilo globoko in tudi bogato ni bilo; — podobno je bilo vsakdanjemu dnevju.

In na tistem študentu ni bilo nič čudnega in nič nenavadnega — ne v licu in ne v obnašanju. Včasih je bil vesel in razigran, včasih zamišljen in otožen.

Zgodilo pa se je nekoč, ko je šel po cesti in se ni za nikogar brigal, da ga je zbudil iz njegovih misli vesel in glasen smeh. Zasijalo je blizu njega dvoje oči — svetlih in jasnih, zagorelo je dvoje lic — toplih in mehkih, zardelo je dvoje ustn — črešnjevoslaskih.

In študent se je ustavil in udaril po čelu:

„Poglej, — tako-le se smeje življenje! — In ti nisi tega še nikoli videl in opazil? — In čemu bi se ne smejalo? — Kaj je smeh slabši — ali so slabše solze? Kaj je luč boljša — ali je boljši mrak? Kaj je toplota prijetnejša — ali je prijetnejši mraz? — In ti nisi mnogo mislil na to; in tudi na to nisi mnogo mislil, kam te vodi tvoja pot. Ko si bil še otrok, se je porodilo v srcu: duhovnik bi postal; — in potem nisi več razmišljal o tem. In sambogve kaj ti je dopadlo — otroku — v tem stanu: lepa suknja, prijetno življenje ali čast in ugled? — In tvoja pot bi te peljala v najmračnejši, najhladnejši kot te žalostne doline solz; in življenje bi ti bilo tuje in ti bi je sovražil. — A čemu? Je življenje morda pregrešno, od Boga prepovedano in prekleto? Kaj ni od njega veseli smeh, kaj niso od njega jasne oči in mehka lica? — Velika je ljubezen velikega Boga in veliko je njegovo usmiljenje. — Življenje v tej dolini solz je grenko in neprijetno, polno težav, polno bridkosti in trpljenja — in bilo bi hud pekel, če bi

se človeka v njegovi mizeriji ne bila usmilila velika ljubezen, ki mu je znala osladiti vse grenkosti življenja. — In zato je velik grešnik in velik nehvaležnež in ljubezni in milosti božje nevreden človek, kdor zavrača to veliko milost in večja grenkost svojega življenja z odpovedjo in zatajevanjem. Čemu odpoved in zatajevanje? Čemu ta velika nehvaležnost, ki tako prezira radodarnost Gospodove ljubezni? Ali se ne skloni žejni kosec k studentu in se napije? Ali se ne zvrne trudni romar v senco pod drevo in se naspi? In ko se napije in ko se naspi, je hvaležnost in vdanost v njegovem srcu vse večja — kakor v srcu trudnega na dolgočasni poti in žejnega v razplamtelem dnevju. In žejni kosec, ki bi ne ugasil svoje žeje v hladnem studentu, bi grešil, — in grešil bi tudi trudni romar, ki bi ne prespal utrujenosti v hrastovi senci. — In grešil bi človek, ki bi romal svojo pot s srcem, polnim hladne, mračne dolgočasnosti — in bi zaprl oči in zatisnil ušesa in se ognil v velikem ovinku, ko bi imel srečati mlado, toplo, veselo življenje, ki bi ga lahko napojilo z lučjo in ogrelo s toploto in ga pobožalo z mehko roko po licu in mu pogladilo vse gube na čelu. Grešil bi tak človek proti samemu sebi in proti Bogu in njegovi ljubezni, ki ponuja človeku toliko lepote in vsega dobrega in prijetnega.“ —

Lica so se mu razgorela in razsmehnile so se mu ustnice in oči so se mu razjasnile.

In začel je sanjati velike in lepe sanje, polne srebrnega smeha in zlatega solnca in toplih dni. In v njegovem srcu je bila velika ljubezen in velika hvaležnost; in še nikoli ni bilo njegovo srce tako čisto in tako pobožno. — Bil je mlad in nasmehnila se mu je mladost in nasmehnilo se mu je življenje. Nič čudnega ni bilo na tem in nič neumnega in nič pregrešnega: kje je človek, ki ni vsega tega sam videl, srečal in doživel? — Mislil je tisti študent in študiral:

„Smeje se včasih človeku mladost, tako lepa, tako prijazna tako vsega življenja in vse radosti polna, da bi zavriskal od srca, kakor zavriska fant, ki se vrača opolnoči izpod okna ljubice. — V nas je naša mladost in se nam smeje skozi oči in se nam bo še smejala in mi sami se bomo smejali z njo, da se nam zarežejo veselega smeha ostre gube čez čelo in mimo oči. — In človek je dolgo mlad, ker ni njegova mladost v letih, ampak v duši in v srcu. V nas je naša mladost in se nam smeje skozi

oči, kakor se smeje razigrano dekletko skozi okno, ko priroma mimo pomlad z vsem svojim cvetjem in petjem ali pa fant z zavihanimi brki in s klobukom postrani in zavriska, da se zbudajo starci po zapetih. — Radost tega dekleta je prava in resnična radost življenja, in ni kakor radost vagabunda in potepuha.“ —

Tako je sanjal in živel tisti študent; njegov delež je bilo nemirno hrepenenje; resnosti in skrbi ni poznal, a tudi malopridnosti ne.

Ko je dovršil gimnazijo in je prišel čas, da bi bil moral pomisliti na svojo prihodnost in na svoj poklic, ga ni nič brigalo in nič skrbelo.

Nenadoma pa ga je zadel hud udarec, ki ga je zbudil iz sanj.

Bilo je lepega in zgodnjega jutra — praznik je bil tisti dan —, ko je prišla mati in ga zbudila, naj bi šel k maši. Napravil se je in romal pol ure daleč. Ko se je vračal, so mu povedali, da mu je mati hipoma umrla. —

Prišel je v hišo, sedel za mizo, sklonil glavo med roke in pogledal predse. In uzrl je pred seboj očeta, strtega, starega, toliko da ga je spoznal. In oče ga je pogledal in ni izpregovoril besedice. In sin se je zgrozil; bolj se je zgrozil nad očetom in tistim njegovim pogledom kakor nad materino smrtjo. — Če je toliko groze v enem samem pogledu očeta, koliko šele v mrtvem očesu materinem!

Tisti hip je planila k njemu sestra; prinesla mu je pozdrav od mrtve matere. — Zaplakala je z groznim plakom:

„Mama je umrla! Naša mama je umrla!“

Objela ga je krog vratu, on pa se ji je iztrgal s silo in jo skoraj sunil od sebe; — toliko groze je bilo v njenem glasu. In kako grozna mora biti šele nema tihota mrtve matere!

Zbudilo se je tisti čas v njegovem srcu nekaj groznega. Svojo mater je vedno ljubil; ljubil jo je tiho, vdano in zvesto, a nazunaj ni kazal te ljubezni. Bil je take narave, da se je nežnosti in ljubeznivosti sramoval in da mu je prišla na jezik prej osorna beseda kakor pa nežna in ljubezniva.

A tisti čas, ko je tako sedel za mizo in je ležala v drugi sobi njegova mati mrtva, tisti čas je zavrelo, je zakipelo v srcu. Zakipela je morda ljubezen, morda je bilo kesanje, morda je bil obup; sam ni vedel, kaj je bilo, a bilo je grozno, neznosno.

Morda je prebledel, morda je zaječal; priskočili so k njemu in mu začeli ponujati:

„Nàte, vzemite! Slabo Vam bo! Tudi Vam bo slabo!“

Bili so dobri in blagi ljudje, s solzami v očeh; vsa hiša jih je bila polna.

„Pustite me, prosim vas! Pustite me!“

Moral je iz sobe, moral je iz hiše, moral je nekam, da izprazni žalost, obup, karkoli je bilo, ki je vrelo in kipelo v njem.

Nič ni pomislil na očeta in na sestro, moral je za hip nekam, da se iztrezne.

Vstal je in odšel in poiskal voz do brzojavnega urada. — Vse je lepo natanko premislil in presodil: čisto nepotrebno je bilo, da je šel sam, vse bi lahko opravili drugi; — a moral je iz hiše, moral je nekam — kamorkoli. —

Sedel je v vozu in konj je drvel.

Hipoma je zazvonil v vasi zvon in takrat je prekipelo v njem, takrat šele, ko je slišal tisti zvon, tisti prežalostni glas, ki ni moči in pomoči več proti njemu.

Zaplakal je in plakal je kakor otrok.

In spomnil se je očeta, in sestre se je spomnil, ki sta bila tako blizu tam spodaj pod tistim zvonikom, in bilo mu je žal, da ju je zapustil sama.

In zvon je zvonil.

Na vekomaj! —

Voznik, ki je bil v naglici pozabil bič, je začel z vajeti biti konja, da bi se razgubil glas zvona v hreščanju koles po kameniti cesti.

Zvon pa je le zvonil.

Na vekomaj! —

Voz je drvel kakor v smrt in kamenje je odletalo izpod koles, da so se ljudje po cesti že oddaleč ogibali; zrl so začudeno za vozom in za plakajočim mladeničem na njem; poslušali so glas zvona in premišljevali, kdo bi bil utegnil umreti. —

Ko se je vrnil domov, je začel skrbeti najprej za očeta in za sestro. — Bil je čisto trezen in miren. — Zdelo se mu je najboljšje, da bi onadva odšla za nekaj dni.

Ko se je vrnil od podružnice domov vikarij — dobra in blaga duša —, se je najprej razjokal z njimi in potem stopil k učitelju in mu izpregovoril:

„Ti si šibak in težko preneseš ta udarec; najboljšje bi bilo, da bi odšel za nekaj časa. Če hočeš skrbeti za otroke, moraš skrbeti v prvi vrsti zase: sedaj imajo samo tebe.“

Ni bilo lahko prigovarjanje, a prazno tudi ni bilo.

„Šel bi, a ne sam!“ —

„Hči gre s teboj, sin pa ostane tu, krepak je dovolj. Sicer pa bo v moji skrbi. In eden mora ostati tu.“

Ubogala sta, vede ali nevede, kako in zakaj; odpeljala sta se nekam k sorodnikom.

Sin je ostal sam. Prišli so sorodniki in uredili in pripravili vse potrebno; on pa ni mogel čez prag, ni mogel do matere; mrtve je ni videl: pregrozno se mu je zdelo vse, kar se je zgodilo.

Sedel je v župnišču kje v kotu — ali pa slonel na oknu — ali pa stal na dvorišču — in čakal, da

pride kdo in mu sporoči in pove, kar in kakor je pričakoval:

„Samo pomota je bila! Ni umrla! Samo hipna slabost! Prebudila se je! Zavedla se je in se začudila!“

A ni ga bilo človeka, ki bi bil prišel in mu to povedal.

Ko so zaškripala vrtna vrata in ko je pes zalajal in ko se je oglasila stopinja na dvorišču, v veži — je vztrepetal in čakal — zaman.

Pod noč je legel v posteljo in čakal; in ko se je načakal, se je obrnil, da bi zaspal. Hipoma se je zdrznil; sklonil se je pokoncu in poslušal. Kaj je bilo? — Stopinja? Vzdih? Stok? — A v sobi je bilo vse tiho in mirno in zunaj tudi. On pa je sedel in poslušal.

Grozne so bile tiste ure, dolge in mučne.

V kratkem času je preživel vse, kar se je že dovršilo in kar ga je še čakalo. — Vse tisto je preživel in pretrpel, kar je oče pretrpel in kar je pretrpela sestra, ki je bila doma, in kar je pretrpela tista, ki je bila od doma, in vse tisto je pretrpel, kar je še čakalo njega in druge.

V tihi temi dolge noči mu je domišljija tako oživila, da je jokal pri prizorih, ki jih še niti doživel ni.

Videl je mater na odru, blede, mirno, mrtvo. Sveče ob odru so mračno razsvetljevale sobo. — Prihajali in odhajali so ljudje, na licih začudenje, radovednost, tudi mnogo odkritega sočutja in mnogo solz in žalosti v očeh. — On je stal v kotu in zadušeno, krčevito plakal. — Čakal je pogreba. Prišli so duhovniki. — Pokrili so krsto. — Zagrmeli so udarci, kakor bi se svet podiral. — Odnegli so mater po stopnicah in on je stopal za njimi in žalost v njegovem srcu je bila neizmerna. — Zaklical bi, zakričal, zajokal, da bi se pogrebci ustavili in bi se mati v tesni krsti zganila in potrkala na pokrov in bi odkrili pokrov in mati bi potolažila žalostnega sina in legla potem zopet k večnemu počitku.

Zajedel se je v rjuho in obrisal solze.

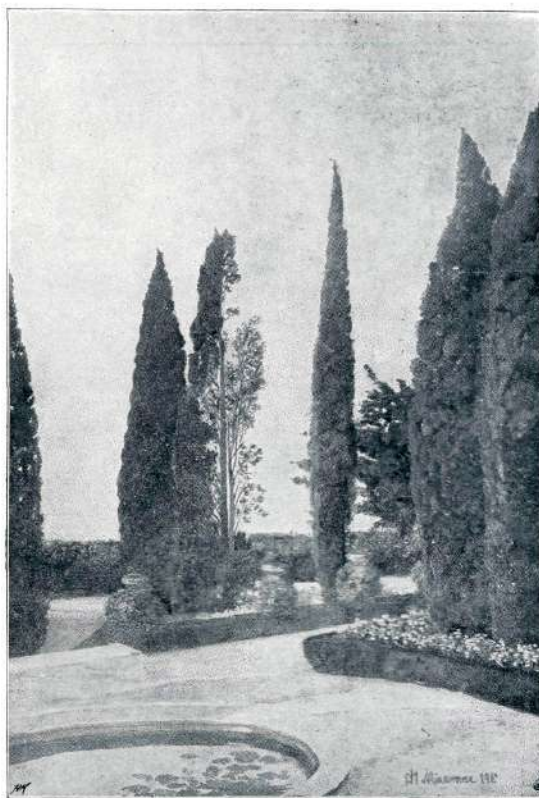
Zaobrnil se je krog prizorov: slišal je zadnji materin klic, — videl je, kako se je zgrudila, — kako so jo prenesli na posteljo, — kako je izdihnila; — videl je sestro in očeta in slišal njun obupni krik. — Stal je pod vasjo, — od maše se je vračal, — slišal je obupen jok, — na vratih prve hiše je stala žena in mu povedala, da mu je mati umrla. — In tekel je, tekel, a noge so se mu šibile v kolenih, — in je prišel v hišo in se zgrudil na stolico in uzrl je pred seboj očeta in planila je k njemu sestra.

Zopet se je začel trnjev pot in romal ga je brez konca in kraja kakor v zakletem krogu vedno mimo istih postaj, vedno mimo istih prizorov.

Včasih so mu ušle misli v prihodnost. — Tako pusto in prazno bo doma. Ne bo je več na oknu, da bi ga čakala, ko bo prihajal na počitnice; ne bo ne nje, ne njene ljubezni, ne njene skrbi. — Vse bo pusto in prazno, kamor stopi, v sobi, v kuhinji, na vrtu, povsod. — Ne bo več starega veselja, pravega in resničnega; v vsakem kozarcu radosti bo grenka kaplja pelina.

Toliko da je začelo svetlikati skozi okno.

„O Bog! Kdo sedi pri mizi! Človeška postava! Ženska oseba sedi na stolici, glavo ima naslonjeno na mizo!“ — Napel je oči in gledal, strmел in se

NADVOJVODINJA MARIJA JOSIPINA
VRTNA IDILA V MIRAMARU

tresel. — „O Bog! To je ona! Vse skupaj je bila samo šala. Presenetiti so me hoteli. Prišla je potih, da bi me presenetila in razveselila. Saj ni umrla! Saj je nisem videl! Sedaj je tu!“ — Kri mu je zaplala po žilah in veliko upanje se mu je zbudilo v srcu. — Iskal je žveplenke. — Roka se mu je tresla. — Trikrat, štirikrat je podrgnil, preden je prižgal.

Na stolici je bila v neredu razmetana njegova obleka, na mizi njegov klobuk in nekaj drugih reči.

Obrnil se je, da bi zaspal.

V sobi je zaslišal razločno dihanje; — nekdo je prestopil. — Obrnil se je in pogledal. — Ob oknu je stala človeška postava.

Gledal je in poslušal.

Nič ni bilo. — V sosednji sobi je nekdo glasno dihal; pokalo je suho pohištvo; ob oknu so viseli zastori.

Nič ga ni bilo strah; srečen bi bil, če bi jo mogel le za hip videti pred seboj.

In tisto neumno upanje mu ni hotelo izginiti iz srca.

Na večer drugega dne je spremljal neke sorodnike iz župnišča skozi vas do pod domače hiše. — Pod hišo jih je pozdravil in se obrnil z vikarjevimi bratom, ki ga je spremljal.

Hipoma je obstal in se ozrl tja gor. Iz sobe je sijala skozi priprte šaluzije luč; bila je to svetloba sveč. — Tam gori je ležala njegova mati na mrtvaškem odru — in ga čakala, on pa je ostal pod hišo, ne da bi stopil tja gor in pokleknil in se razjokal pred njo za vse — vse.

Kolikokrat je prihajal zvečer tod domov; tam gori je sijala luč kakor nocoj, na oknu pa je sloanela mati in čakala sina. — V poznih nočeh ji skrb ni pustila spati; tam gori, kjer leži nocoj na parah, je bdela in čakala. Nikoli več je ne bo! — In naj pride ob katerikoli uri — žalosten in razdvojen, razprt s seboj in svetom, — nje ne bo več, ne bo več njene skrbi in njene tolažbe. — In kolikokrat se je vrnil vesel in zadovoljen; — ko bo hotel odslej

vesel in zadovoljen stopiti čez tisti prag, — ga zadavi v grlu jok in smeh se mu razlije v dve grenki solzi. — Ne bo je več in tudi njenega srca ne bo več, ki ga je tolikokrat žalil iz lahkomišelnosti, ki ga ni znal nikoli ceniti, ki ga je spoznal šele, ko ga je izgubil. Ne bo ga več! Nocoj leži mrtvo tam gori, kjer je tolikokrat skrbelo zanj, nešteto morda plakalo nad njegovo mladeniško lahkomišelnostjo.

Zakaj bi ne stopil tja gor, da se zadnjič poslovilo od tistega srca, da ga poprosi odpuščanja, da se mu zahvali za vso neizmerno, nepovrnjeno ljubezen!

„Zakaj bi ne stopil tja gor!“

„Potolaži se!“ se je prestrašil tovariš in ga stisnil pod pazduho in ga odvedel s seboj; sledil mu je brez moči in volje.

Druga noč je bila še hujša kot prva.

Tretje jutro je bil pogreb.

Stopal je za krsto nem in bled; niti kaplje krvi ni bilo v njegovem licu, niti drobne solze v njegovih očeh. — Med mašo je klečal kakor kip, zmolil ni niti enega očenaša.

Ko je zagrmela prst na krsto, ga je nekdo naglo stisnil pod pazduho.

Tako se je zgodilo, da so mu pokopali mater in on je ni videl mrtve. (Dalje.)

Staro in novo o ljudskem štetju.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

(Dalje.)

Gallettijeva knjiga našteje leta 1854. samo 10,675.500 ljudi s Srbijo vred in pravi, da ni Grkov niti štirinajstina, Slovanov pa da je polovica. Ciganov je 200.000, pristavi pa, da jih drugi cenijo samo na 80.000. Omeni tudi, da govorijo Židje mešanico italijanščine, španščine in turščine.

Brachelli nam pove, da so l. 1844. izkušali doognati število prebivalstva po nekakem ljudskem štetju in da so dobili za celo turško cesarstvo 35,350.000 duš, za evropski del pa 15,500.000, všteti tudi Srbijo, Moldavijo, Valahijo in Črno goro. Turkov, oziroma Osmanov, je bilo baje 1,100.000, Slovanov sedem in petina milijona, Rumunov štiri, Albancev poldrugi, Grkov pa en milijon itd.; mohamedanov je bilo 3,800.000. Pri Slovanih razlikuje tudi on Bolgare, Srbe, Bošnjake, Morlake, Hrvate in Črnogorce.

Isto razdelitev in iste številke ima tudi Cammerer, samo da izpremeni Morlake v Dalmatince. Turkov so prej po njegovem mnenju našteali malo preveč, do štiri milijone. Najbrže se je to zgodilo vsled zamenjavanja mohamedanov in Turkov.

Völder vzame en milijon oseb Slovanom in jih prišteje Turkom, istotako Kolb; tudi mohamedanov našteje več kot drugi, 4,550.000, židov 70.000, poganov pa 214.000, in sicer so to Cigani. Bosna ima 1.1 milijona ljudi. O Abadiotih pravi, da so Arabci, ki so se naselili na Kreti. Krečani so mu na polovico Turki. Hoffmann pa vzame tisti milijon zopet Turkom in ga da Slovanom nazaj.

Par let pozneje nam napravi Brachelli celo tabelo o onem ljudskem štetju l. 1844.; mohamedanov bi moralo biti nad šest milijonov, kar je vsekakor preveč. Moldavijo so takrat imenovali Bogdan, Va-

Bogoslovec.

Iz tihega življenja. — Spisal Štefan Levkòs.

(Dalje.)

Bilo je že vse v redu; oče in sestra sta se bila že povrnila in za silo so se vživali v nove razmere; a ko so sedeli skupaj pri mizi, se je nemalokrat ozrl pogled tega in onega k vratom in čudno se mu je zdelo, da je tako dolgo ni v sobo; — hipoma pa se je spomnil nečesa grenkega in popil je naskrivoma dve solzi, ker ni hotel, da bi jih drugi opazili. Tako so skrivali drug pred drugim svojo bridkost in pili svoje solze, da je bilo srce vedno do vrha polno — mesto da bi srce izpraznili in izlili vso svojo žalost.

In tisti sin, ki je v svojem srcu tako ljubil svojo mater, četudi ni kazal tega — in ki je večkrat grešil nad njeno ljubeznijo — sambogve zakaj — iz hudobije nikoli — tisti sin ni rad z nikomer govoril o svoji pokojni materi: tako sveta in nedolžna mu je bila tista ljubezen. — V svojem srcu je napravil grob; najbolj ga je razžalostil, kdor se je približal tistemu grobu in ril po njem. — Gojil je tisti grob s skrbjo in ljubeznijo. V temnih nočeh se je približal tistemu grobu in ga odprl in se pogovarjal s svojo materjo: ona mu ni umrla — saj je ni videl nikoli mrtve — ne v resnici in tudi v sanjah ne; — tako mu je bil Bog milostljiv.

A kakorkoli je že bilo z njim in z vsemi drugimi — on je čutil v srcu veliko praznoto, veliko pomanjkanje, veliko potrebo; sam ni vedel po čem. — Nje ni bilo več, ne njenega lica, ne njenih oči, ne njenega srca, ne njene ljubezni: to je bilo, kar je čutil, četudi nezavedoma, kakor čuti roža pomanjkanje solnca, njegove luči, njegove toplote. — Jasno in z bridkostjo pa se je zavedal tega, da je nekoč tudi ona pogrešala njegove ljubezni, tople in nežne in radodarne, kakor jo je zaslužila. On, skopuh, pa je zaklepal tisto ljubezen v srcu in jo stražil z mračnim, vsakdanjim licem. — In kaj mu pomaga in kaj mu koristi sedaj vse tisto v skopuštvi nakopičeno bogastvo!

Kakor se izpremeni začarano zlato v črno oglje, če greši človek s pohlepnostjo nad njim — tako se je izpremenila vsa njegova ljubezen v grenkost in bridkost in tako je bil kaznovan za velik greh svoje mladosti.

In dasiravno ga je materina smrt tesneje zvezala z očetom in s sestro, jima vendar ni mogel kazati, česar jima ni nikoli kazal — nežnosti in

ljubeznivosti. Vsaka mehka, nežna, topla beseda, ki bi jo bil izpregovoril, bi ga zabodla v dno srca:

„Tako bogat, tako radodaren si sedaj z ljubeznivostjo, prej pa si bil tako beraško reven, tako odušsko skop z njo! — In kaj ti pomaga vsa ljubeznivost sedaj. Nisi znal plačevati prej zlata z zlatom! Stradaj sedaj za kazen!“

Stradal je revež materine ljubezni — kakor strada berač kruha. Dokler jo je užival v izobilju, se tega skoraj ni zavedal in ni čutil hvaležnosti v svojem srcu — kakor človek, ki ni nikoli kruha stradal.

A morala je iz srca vsa zatajena, vsa zadržana nežnost in ljubezen in moral je nekje potopiti svojo bridkost in velik kes in vso grenkost, ki mu je polnila srce do vrha.

Dobil je v tistih žalostnih dneh drobno pismo; in v tistem pismu je stalo zapisano:

„— — Ne mislite, da sem Vas pozabila! O, ne! Prehud je bil udarec in prevelika je bila bridkost brž prve dni, niti čutili bi ne tolažilnih besed; danes pa ste jih bolj potrebni kakor prve dni. — —“

In v pismu je bilo toliko ljubezni, toliko sočutja, tako odkritosrčnega in resničnega, da je sedel in zaplakal. — In vzel je pero v roke in napisal dolgo, črnoobrojeno pismo in izlil v pismo svojo dušo; njegov spomin pa in njegovo srce sta se oklenila tistega dekleta, tistega otroka, in iskala — revna in beraška — pri njem moči, pomoči in tolažbe.

Čas pa je naglo potekal in trebalo je misliti na resne in važne stvari.

Lepega popoldne je ležal v svoji sobi na postelji in strmel v strop in ni nič mislil. — V sobo je stopila njegova teta, ki je bila prišla tiste dni, da bi vse pospravila in vredila v hiši. — Sedla je na vznožje postelje in mu pogledala v oči; — in on — toliko da je vzdržal pogled.

„Ata me pošilja; — povej, kam in kako misliš! Govorili so nekaj o bogoslovju, a on pravi, da te nikamor ne sili; po svojih močeh te bo povsod podpiral in vzdrževal, kakor bo mogel.“

„Že uredim; le obleko in perilo mi pripravite.“

Teta je odšla — njemu pa se je oko zasolžilo. Tudi mati ga je vprašala ne dolgo pred smrtjo:

„Povej vendar, kaj in kako misliš, kam si se odločil; čas je, da ti poskrbim vse potrebno!“

„Časa še dovolj!“

In umrla je, preden ji je odgovoril.

„Zakaj ji nisem odgovoril takrat — na tisto vprašanje, na tisto zadnje vprašanje, ki ga ne ponovi nikoli več? — In zakaj nisem odgovoril danes očetu? Narkratko in odkrito bi mu lahko odgovoril: tako in tako! — A kaj naj bi mu bil odgovoril? Kako naj bi mu bil odgovoril, če si sam nisem na jasnem, kaj in kako? — A on to vidi, čuti, zato ga skrbi. — Niti besedice nisem še izpregovoril; vsi so mislili na to, da grem v bogoslovje; in morda sem tudi sam mislil tako, ker nisem mislil na nič drugega; — a on vidi, da ni vse v redu, da ni odločitev lahka, ker sem premalo mislil nanjo. — Skrbi ga, a noče me sam vprašati; boji se, da bi ga umel napačno in da bi napačno tolmačil njegovo vprašanje.“

Z roko je zamahnil za muho, ki ga je nadlegovala. Ljubil je očeta, kakor je oče njega ljubil, a kazala si tega nista rada nazunaj, prezaprta sta bila in pa premoška.

Tisti dan, ko je mati umrla in ko je videl očeta prvič v življenju jokati — in jokal je kakor otrok — in ko se ga je sestra oklepala krog vratu in mu pila solze z lic in jokala z njim in ga tolažila in imela zanj toliko lepih besed, je stal on ob strani z mrkim, solznim očesom in izpregovoril je komaj dve, tri besede.

Danes pa se je oče sramoval stopiti pred njega in mu reči: „Sin, kar in kakor hočeš! Jaz sem oče in ti si sin. Kolikor mi bo mogoče, pretrpim zate; ker mi je žena umrla, povabim pa revščino za gospodinjo k hiši, če bo sila in potreba: samo da boš srečen. Silim te pa nikamor; če si ti tudi vedno mislil na bogoslovje in si šele danes spoznal, da ni tam tvoj dom, nič za to!“ — Sramoval se je oče morda teh besed, ker je vedel, da bi se jih tudi sin sramoval in bi vsled samega sramu ne storil, kakor bi fisti hip čutil v srcu, da bi moral storiti: poklekniti namreč in poljubiti očetu roko. Morda pa se je samo bal, da bi ga odslovil s hladno besedo: „Že sam napravim, da bo Vam prav in dobro.“

Obrnil se je k steni; z rokami si je zasenčil oči in poizkušal je zaspati.

A zaspal ni, ampak mislil in mislil.

„In če bi naposled tudi res izprevidel, da tam ni sreče zame — da nisem za bogoslovje —, ali morem in smem zahtevati od očeta, da me vzdržuje? — Da se muči in trudi zame v svoji bolehnosti in trpi pomanjkanje? Ali bi imel mirno vest, če bi se mi kdaj v življenju dobro godilo — pa bi se hipoma spomnil nanj? Če bi se spomnil, da sem si kupil zdravje, srečo, zadovoljnost, blagostanje z očetovo mizerijo in pomankanjem in trpljenjem in morda prezgodnjo smrtjo?“

„No — in naposled — ali bi se ne mogel sam vzdrževati, kakor se vzdržuje sto in sto drugih? — Ali si tako malodušen, da se bojiš življenja in trpljenja in boja in dela in truda? Kaj misliš, da ti bo življenje vedno kar tako samo pogrinjalo mizo? — In kako prijeten je boj in trud v zavesti, da se človek trudi in bojuje kakor mož! Kako prijetna je zavest, da je krvavo zaslužen vsak kosček kruha, ki ga deneš v usta — in da nisi zanj nikomur dolžan hvaležnosti? In kako prijeten in sladak je vsak grizljaj! Le otroci sedajo brez skrbi in brez hvaležnosti za mizo, ki so jim jo drugi pogrnili; mož pa sede za mizo s samozavestjo in samohvaležnostjo. In to krepi in jači človeka, da je vedno bolj mož.“

Sam bi se lahko preživljal in od očeta ne bi trebal niti vinarja.

A oče bi slonel doma na oknu in bi strmел v krvavi solnčni zahod in bi s skrbjo in z bridkostjo mislil na ponosnega sina v tujem mestu: „Fant trpi; a ni dobro trpeti, če hoče človek delati — ne more delati, če trpi; on pa dela, da bi ne trpel. — In če dela za kruh, ne more delati za glavo; če pa ne dela za glavo, dela za kruh — in ostane večer kruhoborec; — to pa fanta mori in peče.“ — In oče bi sedel in preštel denar in vzel nakaznico in bi skušal ponarediti pisavo, da bi je sin ne spoznal in mu ne vrnil denarja.

Sin pa bi koj spoznal lepe, okrogle poteze očetove pisave in bi gledal denar in bi ga prešteval in bi ga preobračal. — „Ali hočem — ali ne? — Ali naj trpim jaz — ali on? Ali naj strada bolehnosti oče — ali zdravi sin? — Ali naj mu vrnem samo polovico — in polovico obdržim? — — Judež!“ — In bogve ali bi imel toliko moči, da bi sedel in napisal nakaznico in nesel denar na pošto!

Če bi denar obdržal, bi mu gorel na vesti, če bi ga pa vrnil, bi oče sedel za mizo, ko bi ga dobil, in bi naslonil glavo med roke in velika žalost bi napolnila njegovo srce. — In prišla bi sestra v sobo — denarja bi potrebovala za to in ono; — oče bi ji pa ne odgovoril, in ona bi videla denar pred njim in videla bi njegovo žalost in vse bi razumela; — in vrnila bi se v kuhinjo in njene oči bi orosile solze. Čez hip bi prišel oče za njo in bi seštel denar na mizo: „Tu imaš denar! Kar hočeš in kamor hočeš z njim!“ — In sestra bi ga vprašala: „Ali naj Vam napravim kmalu večerjo?“ On bi ji pa odgovoril: „Nocoj ne bom večerjal.“ — „Za božjo voljo, lepo Vas prosim!“ — „Ne morem!“ — In vrnil bi se v sobo in se naslonil na okno in se zagledal v noč. — Sestra bi pa tisti čas slonela v kuhinji ob oknu in bi jokala; — in potem bi zaklenila hišo in bi šla spat in bi jokala in bi mislila na brata: „On noče

sprejeti, da bi mi ne trpeli — mi pa trpimo, ker on noče sprejeti. — Če bi pa sprejel, bi trpel on in bi mi trpeli.“

Hipoma je vstal in se razjezil sam nad seboj:

„Vraga, so to neumnosti! Kot bi res ne bilo pomoči, kot bi res ne bilo srednje poti! Se že kako naredi! Nekoliko potrpijo oni, če že hočejo, nekoliko potrpi jaz, nekoliko bo Bog pomagal naprej, pa pojde, da bo veselje. — Vrag bi me rad premotil z malodušnostjo in z bojznijo pred življenjem. Nak, ne boš me, brate! Stotisoči so v hujših, znatno hujših stiskah, kakor bi bili mi, pa se jim ne pozna ne na licu, ne na glasu.“

Da bi pregnal vse tiste neumne misli, je sedel k mizi in začel brskati po knjigah; a nič pravega ni našel in nič primernega. Odprl je miznico in iskal po njej in v roko mu je prišla materina slika; odstranili so jo bili za nekaj časa radi očeta — in sedaj se je vprašal, ali je bila tista misel pametna ali neumna. A kakorkoli je že bilo: sedaj je sedel tako v svoji sobi sam z materino sliko v rokah. Pogledal jo je dvakrat, trikrat in si potem zakril obraz.

Spomnil se je, kako je bila mati vesela še večer pred smrtjo. Precej mladine se je zbralo na vrtu, da bi se fotografirali; in prosili so tudi njo, naj bi stopila mednje, a ona ni hotela: „Le bodite sami, mladi!“ — In potem so se še veselili in šalili; in zvečer so sedeli tako lepo pri večerji: oče, mati, brat in sestra. Tako lep, tako prijeten večer! In zadnji na vse večne čase! In Bog je bil tako dobrotljiv in usmiljen, da jim je pustil tisto tiho — zadnjo srečo uživati neskaljeno: niti senca zle slutnje ni legla nikomur na srce.

In drugo jutro je mati umrla — in on ni stopil pred svojo mrtvo mater. — Morda so mu ljudje to zamerili, pokojna mati mu gotovo ni; ona je videla v njegovo srce in je vedela, da je bila le prevelika ljubezen, ki je plašila prešibkega človeka pred grozo tistega trenutka. Čudovito moč bi bil moral imeti, pa bi bil stopil pred zagonetko njenega mrtvega lica; a šibak kakor je bil, je predobro čutil, da bi bilo to preveč zanj.

„Moj Bog! Ali je bila to le neznanska šibkost, ali je bila čudovita moč in sila, ki me je do zadnjega hipa zadržala, da nisem zdivjal po vasi in čez stopnice in skozi vrata naravnost do nje in pil v dolgem poljubu ljubezen, tolažbo, moč, smrt — bogvekaj z njenih mrtvih, mrzlih ustnic? — Ali sem bil tako šibak — ali tako krepak? Povej, mati! Govori!“

Mati pa je molčala.

„Povej, mati, odgovori sinu, da ve, kdo in kaj je: otrok ali mož!“

In gledal je mater; mati pa je molčala.

„Ni odgovora na to vprašanje! — In sedaj ne vem, ne kaj in ne kako. — Glej, velikokrat sem mislil in govoril o bogoslovju in potem sem skoraj pozabil nanj; danes, ko je čas, da bi se odločil, stojim na razpotju in mislim in študiram. — Povej mi, mati, ali sem tako šibak, da se bojim tistega življenja odpovedi, samozatajevanja, dela in truda v duhovskem stanu in bi rad od življenja le vsega dobrega in prijetnega? Ali sem pa morda tako šibak, da se bojim v življenju boja in truda za obstanek in bi rad brezskrbno življenje, ki bi mi samo pogrinjalo mizo dannadan? — Povej mi, mati, povej mi, ali sem res tako krepak, da lahko sledim glasu, ki me je poklical v mladih dneh — v boj proti samemu sebi — ali sem tako krepak, da lahko sledim glasu, ki me je tako nenadoma poklical v boj proti svetu! — Povej mi, mati, ali je sebičnost, ali je malodušnost, ali je krepka in jaka volja, polna požrtvovalnosti — to, kar me cepi v dvoje, da že ne vem več, kdo in kaj sem. — Povej mi ti, kaj in kako! Pokaži pot — na desno — ali na levo! Usmili se sina in reši ga dvoma! Primi ga za roko in povedi ga po varni poti do cilja, da ne pade, da ne zaide!“

Materine oči so ga zrle mirno — kakor vedno; in njene besede so bile iste kakor vedno: „Ker ti želim dobro, te nikamor ne silim.“

„Mati, je to kazen za greh, ker ti jaz nisem odgovoril na tvoje zadnje vprašanje?“

„Silim te nikamor — željo mojo pa poznaš!“

„Dobro, mati, dobro! Tvoja velika in sveta želja naj mi bo veliko in sveto povelje. — Hvala ti, mati, hvala za tvoj veliki, sveti nauk! — In kako naj bi tudi bilo drugače, če je že od mladih dni poklic v srcu? — Brez odlašanja stopim na pot, ki mi je od Boga začrtana in ki me tvoj spomin in tvoja želja kličeta nanjo. — Umrlo je tvoje ljubezni in skrbi polno srce, a tvoja skrb in tvoja ljubezen nista umrli; ozri se torej na svojega sina, če bo kdaj razprt s svetom in razdvojen nad samim seboj v temnih nočeh plakal grenke solze razočaranja in obupa! Ozri se nanj, če ga potrejo prevare in neprijetne izkušnje; izprosi mu jake moči in trdne volje, da premaga svet in sebe! Podpiraj ga s svojo priprošnjo na težavni poti, ki jo hoče nastopiti, — na poti odpovedi in samozatajevanja!“

Vstal je in vzel klobuk in odšel k vikarju.

„Prošnjo bi rad spisal za bogoslovje.“

„Dobro, dobro; me veseli!“

(Konec.)

Bogoslovec.

Iz tihega življenja. — Spisal Štefan Levkòs.

(Konec.)

Tiste dni je dobil zopet drobno pismo in v njem je stalo zapisano: „V kratkem se vidimo!“ — In res je prišla, čisto brez potrebe je prišla; in kakor je prišla, tako je tudi odšla.

On pa je bil velik revež: vse, kar je sezidal v zadnjih dneh z velikim naporom, se je začelo zibati in majati; bal se je, da se vse zgrudi nanj in ga pokoplje pod seboj. Pričarala je nase vse njegove misli in njemu je bilo tako težko in trudno v glavi, da bi najrajši sedel in zatisnil oči. Ni bila izgovorjena čarovna beseda in tudi čarovnega strupa ni pil iz čaše njenih ustnic — in vendar je dobro čutil, da je velik revež, ki mu je težko pomagati.

„Sam Bog ve, kaj je vsega tega treba? Je li to opomin od Boga, da ne stopim na pot, ki sem se napravil nanjo, ali je to velika in trda izkušnja, ki jo je treba prestati?“

Napravil se je in stopil na pot, ki se je bil odločil za njo; in ko je šel, je pomislil sam pri sebi: „Ali grem sam, ali me žene v odrešenje? — V pogubljenje?“ — Nič ni vedel, kako mu je v srcu in v duši; zdelo se mu je, da je glava težka in trudna in da je v srcu pusto in prazno. A vendar ga je nekaj gnalo na pot; prišlo ga je za roko in ga povedlo s seboj in on je ubogal in šel. Bog ve, kaj je bilo; morda je bil še tisti trdni sklep, ki ga je bil sklenil in ga ni še prelomil, ker je bil prešibak za to; morda sta bila materin spomin in njena želja; morda je bila Gospodova milost, ki ga je vodila, da sam ni vedel, kako in čemu. —

Ko je odhajal, so stali vsi vrh stopnic.

Dal je teti roko in ona je izpregovorila: „Ostani!“

„Čemu naj bi ostal?“

„Ako ne maraš iti!“

„Ako bi ne maral, bi ne šel!“

In potem je dal roko očetu: „Z Bogom!“ — „Vse dobro!“ mu je odgovoril oče.

Stara mati, ki je bila prišla k slovesu, si je brisala solze. Pozdravil je tudi njo in se ji nasmešnil in dal še sestri roko in se obrnil in šel po stopnicah in ni se več ozrl nazaj.

Ko pa je prišel v tisto veliko hišo in se ozrl okrog po sobah, po hodnikih, po vrtu in po obrazih, ki jih je srečaval, ko je klečal v oratoriju in sedel v kolegiju, se mu je zdelo, da je mir in pokoj v njegovi duši in v njegovem srcu; a nad vsem tistim

mirom in pokojem je ležalo nekaj težkega in temnega. Bal se je sestiti za pult in se zamisliti.

Pa je prišlo tako drobno pismo; nič slabega in nič pregrešnega ni bilo v njem, a vendar je bilo njegovo srce nemirno in nepokojno in postajalo mu je vedno bolj nemirno in nepokojno. — In kolikokrat je prečital tista pisma — in kolikokrat je sedel in se zamislil in vzel potem pero v roko in zapisal sam Bog ve kaj!

V hišni red se je vživel kakor kolo v stroj; v študije, v molitve in v premišljevanje pa se ni mogel vživeti. In tako so potekali dnevi.

Prišle so duhovne vaje, veliki in sveti čas molitve in premišljevanja. — Sklenil je sicer, da jih napravi vseeno, a sredi molitve se je izgubil bogvekam in brž spočetka meditacije se je zamislil v Bog ve kaj.

Ko je pa neprestano srečaval tiste postave v dolgih, črnih haljah, ki so romale mimo njega mirne, molčeče, zamišljene, kakor bi druga drugo ne poznale, se je zamislil tudi on. — Iz njegovih misli ga je zbudil glas zvona, ki je klical k meditaciji.

Sedel je v oratoriju in poslušal starega jezuita: „Če hoče kdo moj učenec biti, naj zataji samega sebe in naj vzame svoj križ in hodi za menoj!“ —

Vedno isti preludiji, vedno isti refreni in melodija sama vedno ista: premagovanje, odpoved, samozatajevanje; dan za dnem vedno isto v različnih variacijah in modulacijah! — Pa bi vsaj enkrat pretehtal in premislil te besede! —

Kaj ni življenje res prav nič drugega, kakor samo tuga, žalost, mrak? Kaj nima drugega namena kakor trpljenje, odpoved, zatajevanje? Je to vredno človeka? In to je vredno moža? Ali ni življenje, kakršno je, vse lepše, vse boljše, vse naravnejše in resničnejše — odpoved pa tako trpka in grenka in nenaravna? In čemu, čemu odpoved? Kaj je njen cilj? Je li res Bogu dopadljiva? Pa kako in zakaj? Če Bog ljubi svet, če res ljubi človeka, kakor ljubi oče svojega otroka — kako mu more biti dopadljivo potem njegovo trpljenje? Pa dobro, — naj Bogu odpoved res dopade; naj mu bo res ljubo in drago, da odklanja človek v svojem trpljenju s ponosom vse, kar mu nudi on dobrega, lepega in prijetnega: čemu mu potem ponuja vse to? — In če je Bogu res ljuba in draga odpoved, ali mu ni vsaj ravnotako ljubo in drago, ako sprejme človek s hvaležnim

srcem vse njegove darove in uživa to življenje, to kratko življenje, kakor se spodobi? —

Zamišljen je hodil okrog in študiral uganko življenja in ni mogel iz nje, ni znal poti in izhoda.

Ko so bile noge trudne in ko je bila glava trudna, je sedel za pult in odprl knjigo in na prvi strani je bilo zapisano:

„Kdor hodi za menoj, ne hodi v temi, pravi Gospod.“

Tu je torej luč, ki sveti na pot skrivnostnega mraku življenjske zagonetke?

Čital je dalje:

„Ničemurnost, ničemurnost in vse ničemurnost.“

Vse pusto in prazno!

Vse prah in pena!

Vsega bo enkrat konec!

Bogastvo, blagostanje, čast, lepota, — vse se razkadi in razgubi, da ne ostane za njim niti oblacka dima!

In življenje mesa in krvi! —

Pôlje, kipi, gori in raste hrepenenje v srcu — raste in plamti in se razplamti v poželenje; — in poželenje plamti in gori in se razgori v strast; in strast se razgori v svojem divjem plamenu — in za njo ostane le klavrno in žalostno pogorišče, tako klavrno in tako žalostno, da se človek z grozo in studom obrne od njega. Groza in stud pred življenjem mesa na pogorišču strasti — je pa tega življenja najhujša kazen in smrt. In če je življenje še tako dolgo! Čim daljše — tem hujši konec, — tem večji račun, — tem večja groza in stud, — ako ni bilo drugega, kakor iz hrepenenja poželenje in iz poželenja strast. — In drugače skoro biti ne more! — Iz semena pa požene steblo; in naj si bo cvetje na deblu še tako lepo, ako ne odpade in segnije, rodi sad, in potem odpade sad in segnije, — tako da je konec vedno enako klavrno in žalosten. — In tako brez konca in kraja! —

In kako čudovita sila in moč je človeku potrebna, da ne zabrede v vse to, — da stoji v tem življenju tako trdno in krepko, da ga življenje ne izvabi v svoj mrak, v hlad, v temo, v pogin. —

In koliko jih je, ki res stojijo, ki so res možje?

Kaj je mož, kdor nima toliko moči, da bi obstal pred plotom in rekel: „Ne čez!“ — In naj ga še tako vleče in vabi in mika! — Kaj je junak — fant, ki skoči skrivaje čez plot in utrže pest češenj, dvoje rdečih baržunastih breskev, dvoje vijolic v gredici — in odide, kakor je prišel? — In naj ga še tako vabi in mika: brez odpovedi in zatajevanja ni moža.

In ako je skočil čez plot in ako je naredil vse, kar in kakor mu je velel isti hip, — je li potem srečen v svojem srcu? — Je li srečen, ko

spozna v svojem srcu, da je šibak kakor otrok? — Je li bil srečen Samson in David in Salomon in stotero in tisočero drugih, ki niso poznali v pravem hipu odpovedi in zatajevanja. Je torej ni sreče brez odpovedi? —

In kaj je samosvoj in prost mož, kogar priklene nase kdorkoli? — Kaj je mož — ali je suženj, kogar priklene nase poreden otrok, naiven in neumen, — tako da postane sam naiven in neumen in otročji? — Je torej ni prostosti brez zatajevanja, brez odpovedi?

Je torej zatajevanje vedno in povsod potrebno v življenju, ako človek noče, da ga izvabi življenje v pogubo in pogin in smrt? —

Njegove misli so se potopile v globino življenja in se čudile in se zgražale.

Pozvonilo je in šli so v obednico in sedli za mize, in ko je utihnil ropot stolic, je začel lektor čitati z visokim in razločnim glasom; in prišel je do besed:

„Rekel sem ti že tolikokrat, in sedaj zopet ponavljam: Zapusti samega sebe, zataji se in boš užival velik notranji mir.“ — Dalje on ni poslušal. —

Brez odpovedi ni miru, ni pokoja, ni sreče — nikjer in nikoli! Torej edina pot! —

Ozrl se je po tovariših; večerjali so tiho — sklonjenih glav in poslušali. Med lahkim ropotom krožnikov, nožev in vilic je odmeval lektorjev proški glas. — Po sredi obednice je stopal rektor in molil rožni venec; roke je imel prekrižane na prsih, glavo moško dvignjeno, sklonil jo je le pri vsaki dekadi in poljubil očenašovo jagodo.

S sten so strmeli stari škofje in cesarji po obednici in po bogoslovcih. — On pa se je zagledal v sliko zadnje večerje; stara je bila tista slika in čudni so bili obrazi na njej, z neokretno roko slikani. V ospredju je sedel pri mizi star človek in si izdiral trn iz bose noge.

Zamislil se je v fistega moža in njegovo bolečino.

„Boli, boli, — a izdreti je treba, iztrgati s silo, sicer gorje; in naj bo rana še tako globoka. Otrok trepeče in plaka, mož pa potegne in izdere in pozabi. In narediti je treba brez pomisleka in brez odlašanja! In ni drugače! In rana? Ozdravi sama — čas jo zaceli!“

„Tu autem, Domine, miserere nobis!“ je končal lektor in zbor mu je odgovoril s polnim glasom:

„Deo gratias!“

Zaropotale so stolice in bogoslovci so vstali od večerje in stali ob mizah v štirih dolgih vrstah in molili.

Štiri dolge vrste mladih ljudi in vsi so prišli bogve kako in bogve pokaj.

Morda stojijo tu — zmagoslavni vojskovodje. Bog ve, kakšen je bil njihov boj in Bog ve, kakšno je bilo njihovo življenje; in če je bilo življenje nazunaj še tako mirno, Bog poznaj vse viharje v srcu! In sedaj stojijo varno v mirnem pristanu; sedaj so doma in v srcu je sreča in mir in prostost in radost; in če pogledajo včasih iz varnega doma skoz okno v svet, je v njihovih očeh velika in resna odpoved, ki je nič ne mami in ne premami.

Bog vam blagoslovi pot življenja!

In Bog ve, koliko jih je, ki so prišli, ker jim je tako kazalo in jih je tako pot nanesla; prišli so in so sedli za mizo in vzeli žlico v roke in začeli lepo mirno jesti; in ko so se najedli, so šli in legli v posteljo in lepo mirno zaspali. Lepo in mirno je morda tako življenje, a ni, da bi je človek živel.

Bog vam odpusti in vas prerešetaj, da izginete kakor prah in pepel in da ostane le čista in klena pšenica!

In Bog ve, koliko jih stoji v teh štirih vrstah, ki jim je lice tako vsakdanje in oko tako mirno, da človek niti sanjati ne more, kaj se godi v srcu; vihar je morda v njem, da vse stoka in trepeče.

Bog se vas usmili, revežev!

Tiho so odšli iz obednice, mirno in molče; in romal je vsak zase v kapelo, v zakristijo, v oratorij, kamorkoli, stisnil se je kam v kot in pokleknil in pomolil.

Tudi on je šel in prišel pred zamreženo okno in pokleknil. Pred njim je bil prezbiterij mračno razsvetljen od večne luči. V cerkvi je bilo mračno in mirno; le tupatam se je oglasila stopinja kje v lateralu.

On je klečal in molil.

Molil je kakor navadno: Iz globočine sem klical k tebi, o Gospod; Gospod, usliši moj glas! — Ljubil je tisti psalm kakor malokatero molitev.

Ko je domolil, se je zavil v površnik in odšel na vrt. Noč je bila hladna in jasna. Na obzorju so strmele ostro odrezane gore v nebo, in tiste gore so bile črne in skrivnostne. Sredi vrta je hrepenelo nekaj temnih cipres naravnost v nebo in pet palm je trepetalo v čudnem nemiru. Mesec je narisal na belih peščenih tleh gosto mrežo golega kostanjevega vejevja. Po vrtu so odmevali zamolkli in zamišljeni koraki. Po belih stezah so se izprehajale črne, skrivnostne postave sklonjenih glav in prekrižanih rok; in vse tiste postave so molčale in se izogibale druga drugi. Od časa do časa je pljusnil čez obzidje šum mestnega življenja, a odbil se je, kakor bi bil zadel ob skalo — nihče ga ni slišal in nikogar ni motil.

Tudi on je nastopil svojo pot in sklonil glavo in prekrižal roke na prsni in se zamislil.

Hipoma mu je zasijalo nasproti dvoje oči in zasmejal se je tako, da bi ne bil človek, ako bi

ne bil v tistem hipu vztrepetal. — Njegove misli so postale tako grenke in žalostne, da bi bil najrajši poiskal klobuk in odšel. —

Sijalo je iz noči in se smejalo, da je zaprl oči in stresal z glavo. In bojeval je revež hud boj na življenje in smrt. —

Na pomoč mu je prišel stari jezuit, ki je govoril z mirnim in odločnim glasom: „Ko naložiš križ na ramo in se ti bo zdelo breme pretežko in pot prestrma, ozri se na Križanega, ki ga je prvi zadel na ramo in prinesel do Kalvarije in legel potem nanj in umrl; od Kalvarije do nebeške radosti pa je najkrajša in najbolj gotova pot!“ —

Tisti hip pa je zalajalo v duši, kakor bi bil kdo zaklel v nedeljo med pridigo: „Lahko njemu, ki je bil Bog! A mi smo ljudje in šibki in slabi!“ —

Ni še domislil misli do konca, ko se je dvignila iz noči dolga procesija in romala mimo njega; in videl je med njimi Joba in Davida in Salomona in Petra in Pavla in Magdaleno in Avgušтина in Frančiška Asiškega in Elizabeto kraljico in kralja Venceslava in mladega Alojzija in Stanislava in stotero in tisočero drugih z lilijami in palmami, v belih in krvavordečih oblačilih. Mirno in tiho so romali mimo njega; nihče ga ni pogledal, nihče se ni ozrl nanj, nihče ni izpregovoril besedice.

Ko se je procesija potopila v noč, je stal pred njim mož s križem na rami in s trnjevo krono na glavi; in sklonjen pod težo križa toliko da je dvignil glavo in mu pogledal v oči in ga vprašal brez besed: „So vsi ti tudi bogovi?“ — In romal je dalje svoj križevi pot.

Vztrepetal je in si zakril obraz in pri srcu mu je bilo kakor še nikoli v življenju.

* * *

Minule so duhovne vaje in mnogo je minulo in izginilo z njimi.

Sklenil je bil, in kakor je sklenil, tako je naredil: presekal je, kar je bilo za njim, in zdelo se mu je, da je odsekal kakor z mečem za večno. In sklenil je, da postane bogoslovec, kakor se spodobi: mož, ki se je odpovedal svetu in je vedel, kaj je naredil in se tega ne kesa: „Prosto sem izbral in prosto bom držal kakor mož. Nihče me ne sili in nihče me ne veže. Kar pa je bilo stotisočem, bo tudi meni mogoče!“ — In čutil je v sebi veliko silo in jako moč, ki je zaupal nanjo, da ga bo držala pokonci.

A kakor zaplanti včasih na gori visok plamen in sveti daleč naokrog v črno noč, tako so zaplamele za časa duhovnih vaj tiste velike in jasne misli in mu posvetile daleč naprej in nazaj; in jasno je bilo v njegovem srcu in v njegovi duši. — Kakor pa sčasom plamen ugasne, tako so ugašale pola-

goma tiste velike, jasne misli in ostala je od plamena le še žrjavica in še njo je začel pepel pokrivati.

Čas je bežal. —

Preden se je dodobra zavedel, je bil tako šibak kakor otrok. V tihih urah so ga obiskovali stari spomini in on se je igral z njimi, kakor se igrajo otroci. In ni videl in ni spoznal, da ne zadostuje samo zunanja odpoved, ampak da je prava in resnična odpoved v srcu doma.

Zgodilo se je, da je srečal vesele oči in glasen smeh — in zvrtilo se mu je v glavi, da je nenadoma padel iz višine svoje ponosne samozavesti. Imel je dobrega in odkritega prijatelja, in ta mu je pisal: „Oprosti! A dobro bi bilo, da bi stvar pametno presodil. Utegnilo bi ti škodovati. Sicer pa si dovolj razumen fant.“ Prvi hip je bil prijatelju zameril, a spoznal je sčasom, da ima prav.

Sklenil je bil, da bo mož in se skoraj čutil svoji moči in svoji sili. A ko je tako zaupal sam sebi, se je ogoljufal: mislil je, da je krepak, pa je bil še otročje šibak. Preveč se je zanašal sam nase in na svojo moč in zidal je prevelike sklepe na šibko podlago. Trebalo je nazaj, daleč nazaj: do spoznanja svoje velike šibkosti; in od tega spoznanja, ki mu je bilo poleg nezaupanja v svojo moč najboljša opora na težavni poti, je začel romati zopet navzgor.

In mislil in mislil in študiral je svet in samega sebe:

„Poglobiti je treba življenje in omejiti ga — preplitvo je in prerazlito. Raztrgan in razcunjan je človek na vse strani, kakor jadro v vetru: obrača se po vetru in trepeta v vsaki sapici; nagibi in nagoni in vplivi in vse mogoče komandira rekruta v armadi življenja — in rekrut se neprestano vrti in obrača. Sužnji smo postali zunanjim vplivom sveta in svojim lastnim individualnim nagibom; bahato se je razrastla naša individualnost v šoli modernega sveta — naša osebnost; naša volja pa je ošibela. Mi živimo vse preveč zunanje življenje, smo vse preveč individualnostni v svetu — in živimo vse premalo notranje življenje duha in volje, smo vse premalo duševne osebnosti. — V svetu se bije boj med individualnostjo in osebnostjo, boj med mesom in voljo, boj med materijo in duhom, boj med silo in onemoglostjo! V svetu se bije ta boj in v vsakem človeku — in gorje človeškemu rodu, če bo premagan, in gorje vsakemu posamezniku, če podleže! — In kaj zmaga v tebi? —“

To spoznanje je bil velik korak naprej: poglobil je svoje življenje naznotraj in ga omejil nazunaj; ojačil je svojo duševno silo in jo precej osvobodil zunanjih vplivov in svojih lastnih nagnjenj. V svojem srcu pa je še dobro čutil, da je še dolga pot. —

Lažja mu je postala odpoved, lažje zatajevanje: vedel je, da je z vsako odpovedjo bogatejši, z vsakim zatajevanjem močnejši; vedel je tudi, da je vse to dobro in koristno za dušo in za telo, in da je Bogu dopadljivo — četudi ni še dobro umel, zakaj. —

Nekega dne pa mu je vrag pogledal v oči in ga vprašal:

„Lepo in dobro in koristno je vse to, koristno pred Bogom in pred ljudmi — za dušo in za telo — za ta in oni svet; ali se ti pa ne zdi, da je vse to tudi velika in umazana sebičnost?“ — Vrag je izginil, on pa je z odprtimi ustmi strmел za njim.

A Bog se je v svoji veliki dobrotljivosti kmalu usmilil njegove stiske in ga rešil.

Asistiriral je pri slovesni maši v uršulinski cerkvi. Ko so med Glorio sedli, se je odprl na nasprotni strani za zamreženim oknom velik oratorij. V oratoriju so sedele in klečale za visokimi pulti sestre uršulinke. Ob prvem oknu je klečala mlada sestra, podpirala glavo z roko in strmela v knjigo, ki je bila odprta pred njo. V refleksu solnčne luči, ki je padala skoz okno na pult in na knjigo, se je čudovito svetil njen obraz in bil je nežen in lep, kakor ga človeško oko malokdaj vidi; a tista lepota in tista nežnost je bila kakor lepota in nežnost angela, tako sveta in tako čista, in ustvarjena je bila le za svet, ki se skriva za visokimi zidovi. Nov svet je to; življenje se neprestano zaleta ob zidove, ki ga varujejo. Ali jih nikoli ne predere, ne izpodkoplje in podere? Ali nikoli ne pljusne kaplja čez? —

Nov svet, tesen svet! — Ali ni pretesen? — Kako naj bi bil pretesen — četudi med štirimi stenami — saj je vendar odprt v neskončnost — naravnost do nebes!

Trd in hud je moral biti boj, in morda je še, saj živijo tudi v tem svetu samo ljudje, a kolikor hujši boj, toliko lepše kraljestvo, ki so si ga izvojevali, toliko lepše življenje, ki ga živijo v njem. Nebeško je tako življenje — v čistosti in svetosti, v skromnosti in ubožnosti, v pokorščini in ponižnosti — življenje brez poželenja mesa, brez poželenja oči in brez napuha življenja.

In vendar so tudi to ljudje iz mesa in krvi! Ni mogoče, da bi se bili napili pozabljenosti, ko so prestopili prag. Ali se jim nikoli ne sanja o svetu in življenju? Saj se jim vendar smeje življenje nasproti dannadan z lic in iz oči učenk in gojenk! A njih nič ne mika, nič ne vabi življenje; vidijo ga in slišijo ga dannadan, a ostanejo pri tem kakor živ človek v grobu.

Ni to največje junaštvo življenja?

A kakšen pa je njegov pomen in namen?

Tako življenje je Bogu dopadljivo in ljudem koristno!

Dobro! A čemu je Bogu dopadljivo? In če ga človek živi, ker mu je koristno, ali ni to samopriddna sebičnost? — Ali ni odgovora, ali ga res ni odgovora, ki ga tako dolgo iščem? Ali nima vsa odpoved bolj globokega pomena in bolj velikega namena kakor sebično bogodopadljivost, ki jo končno človek niti prav umeti ne more?

Ozrl se je v tisti nežni angelski obraz in tam je stal zapisan odgovor, ki ga je že bogve kolikokrat slišal, a ga ni umel, ker tudi življenja ni še prav in dobro umel.

po njej revno človeštvo in pada iz zmote v zmoto in izgublja dan za dnem svoje moči? Ali se ti to revno in šibko ljudstvo prav nič ne smili? — In glej, ako bi to ljudstvo ne videlo jasne luči in krepke moči odpovedi, bi popolnoma zabredlo in izgubilo vso vero v svojo moč in bi se zavekomaj potopilo v močvirju. — Kakor šibi moči in voljo zgled slabega, tako jih krepi in jači zgled dobrega. In ker je na svetu toliko slabega, je treba tudi mnogo dobrega, in ker je na njem toliko neizmernega uživanja, je treba tudi veliko brezpogojnega zatajevanja, sicer

NIKOLA PETROVIĆ NJEGUŠ, KRALJ ČRNOGORSKI, POZDRAVLJAN OD LJUDSTVA

„Ni sebičnost, če daruje človek s hvaležnim srcem Bogu, kar mu je nudilo življenje lepega in prijetnega: s hvaležnim srcem sprejme in daruje nedotaknjeno in neoskrunjeno; zato pa je dar Bogu dopadljiv, četudi je iz njegovih rok. — In kaj naj bi mu človek daroval, kar bi ne bilo iz njegovih rok? Ali naj bi mu morda raditega nič ne daroval? Ali naj ne bo sin očetu dejansko hvaležen, če ima vse, kar ima — od njega? Bogu daruje človek, a daruje tudi bližnjemu: treba je, da sveti jasna luč v temno noč, sicer se popotnik izgubi in pogubi; in čim bolj je noč gosta in čim več nevarnosti je v njej, tem bolj svetel mora biti plamen. — Ali si se že zamislil v življenje? Ali ni življenje temna noč, ki blodi

bi svet izgubil ravnotežje in vse življenje bi izginilo v brezdnju. In če je Gospodova milost tako velika, da noče in ne more pustiti vsega tega nepovrnjenega, ampak plačuje človeku z blaženostjo in mirom, kakršnih mu svet ne more dati — kaj more človek zato, kakor hvaliti njegovo milost in dobrotljivost! Svet pa vsega tega ne razume in ne more razumeti, ker se to ne da dopovedati z besedami, ampak samo doživeti v srcu.“

„Hvala ti, angel nebeški, hvala Ti, Gospod, za te besede, za te resnice, za te nauke in za to veliko razodetje!“

Nov svet in novi ljudje! Svet jih sicer nima za ljudi, ker ne živijo v svetu in posvetno, a vendar

so oni vse bolj resnični ljudje, kakor če bi živeli v svetu. — Kakorhitro bi zašli med svet in se obrnili in se ozrli po njem, bi se svet v svoji hudobnosti brž maščeval nad njimi in bi jim skrivaje kradel od njihovega bogastva, in oni bi dobro čutili v srcu, da so vedno bolj ubožni.

Nosil je svoje misli okrog in jih tehtal:

„Velika stvar je odpoved in tudi potrebna je; ti čutiš v svojem srcu, da te je Bog izza mladih dni poklical v odpoved, nikoli pa nisi mislil na odpoved za samostanskim obzidjem; in vendar si danes spoznal, kako velika in sveta je taka odpoved, in kako lepa je. Kaj se ti zdi: bi li bil dovolj krepak za tako življenje, ali ne čutiš dovolj sile in moči v sebi? — Pa bogve ako ni odpoved v svetu, sredi med življenjem, še vse hujša in težavnejša? Kje je treba več sile in moči? In koliko je je v tebi?“

Dva dni in dve noči je premišljeval te težke misli, tretji dan pa je sklenil:

„Če sta veselje in nagnjenje znamenje poklica in če je poklic od Boga, in če me Bog kliče tja, kamor me vabita nagnjenje in veselje, tedaj ni moje mesto za varnim obzidjem, ampak v viharju življenja, kjer jih toliko gine v pogubi. — Tam je moje mesto in moja naloga sta pomoč in rešitev! — Enkrat me je Gospod rešil iz zmote: mislil sem, da je naloga življenja — znanost in učenost tega sveta. On pa mi je razodel, da te znanosti ni mogoče objeti, in da je vsa ta znanost le senca ene same jasne in žive resnice in le nejasna megla, ki jo ponuja bister in brezdanji studenec: ta brezdanji studenec žive resnice je — On. Enkrat me je Gospod rešil, da nisem zašel, in potem mi je pokazal pravo pot in pravi cilj: Treba je, da romam, kakor kaže njegov prst. — Samo če bo moči dovolj!“

V oratoriju je premišljeval te misli in gledal na kip sv. Petra, ki je stal zapuščen v svojem kotu; sv. Jožef v drugem kotu se je lepo pogovarjal z Jezusom, ki ga je pestoval; sv. Peter pa je bil čisto sam in le malokrat se je kdo zmenil zanj in mu obrisal prah z obraza ali pa mu popravil edini ključ, ki mu je še ostal v roki. Stal je na svojem stebru, v desnici ključ, v levici list, in strmel po oratoriju; ko je zagledal v zadnji klopi zamišljenega bogoslovca in videl, da gleda nanj, mu je začel pridigati:

„Vse meso je kakor trava in vse njegovo veličastvo kakor travni cvet... Vi pa ste izvoljen rod, kraljevo duhovstvo, svet narod, pridobljeno ljudstvo, da oznanjujete popolnosti tistega, kateri vas je iz teme poklical k svoji prečudni luči... Preljubi! prosim vas, zdržite se mesenih želj, katere se vojskujejo zoper dušo... Ker je Kristus trpel v mesu, bodi ravno ta misel vaše orožje... Rastite v milosti in spoznanju našega Gospoda in Odrešenika.“

V milosti in spoznanju Kristusa je vsa moč in vse življenje! Ne zadostuje torej samo naša lastna moč in naše spoznanje? — Tudi ti, Peter, tudi ti si zaupal v svojo lastno moč in si mislil, da se poznaš, pa si se bridko varal. — Da ni bilo milosti Gospodove, bi tudi Petra ne bilo in ne bilo bi skale in ne bilo bi trdnih tal. — In da ni bilo trpljenja Gospodovega, bi tudi naše odpovedi in našega trpljenja ne bilo — in ne bilo bi blaženosti in zveličanja!

Mnogo je že slišal o milosti in o trpljenju Kristusovem, a šlo je mimo njega kakor vse drugo; danes pa je bil velik dan in velika milost se je naselila v njegovem srcu in on jo je občutil in spoznal, ker jo je tako resnično doživel. Živel je v milosti in ona v njem od prvega hipa, a ni se čudil, da je ni umel in poznal do danes, ko se mu je tako jasno razodela, kajti za milost ni izraza in tudi ne besede; ni je mogoče izreči in ne zapisati; mogoče jo je samo čutiti in doživeti; in tako je tudi mogoče samo čutiti in doživeti ljubezen do Križanega v globokem spoznanju njegovega trpljenja.

Njegovi duši se je odprl nov svet, velik in skrivnosti poln, in on je stopil vanj z veliko pobožnostjo v srcu.

Sedel je lepega popoldne k svojemu pultu in začel pisati:

In glej, moja mladost je bila
nekdaj mrtva in jaz živim.

Avgušt. Conf. I. 6.

Bogve kako je to, da sem zopet enkrat sedel za pult in sklenil pisati dnevnik. Ta ni prvi in morda tudi zadnji ne bo, ki je bil začel in ne bo nikoli končan: lepega popoldne ga primem in raztržem in sežgem njegove liste in razpiham pepel na vse štiri strani, da ga raznesejo vetrovi brez sledu in brez usmiljenja sambogve kam. Primem ga morda v roko v hipu, ko bom velik in močan, in sram me bo morda tistega majhnega, neznatnega, klavnega človeka, ki bo stokal in jokal v teh listih, in obsodim ga na smrt in na pozabljenje. A dal Bog, da bi se ne zgodilo tako, nikoli več tako, in upam, da bo dal, ker njegovo usmiljenje je veliko in velika je njegova milost.

Bil sem otrok; da nisem več, priča dovolj to, da se zavedam, da sem bil, česar se nisem zavedal, ko sem bil. Umril je tisti otrok in nič ne žalujem za njim in tudi preklinjam ga ne: otroka ni škoda in škode tudi delal ni; le žal mi je, da mi tisti otrok ni zapustil več, kakor mi je; bogata bi bila lahko dedščina, pa je beraška, da se Bog usmili!

Ljubil sem mater, pa sem se tega zavedel šele, ko mi je umrla. V velikem kesanju in v veliki potrebi ljubezni sem se oklenil z vsem srcem otroka,

ki se je moral v obraz smejeti moji neumnosti; ko sem sam spoznal vso smešnost, sem sklenil pozabiti in postati mož, pa sem pootročje igral s spomini in v upanju na svojo moč sem šele spoznal vso svojo šibkost. — In potem sem mislil, da je človeku mogoče živeti brez ljubezni, a razodela se mi je križana ljubezen in napolnila je prazno srce in mi raztolmačila, čemu je sreča v odgovedi, in mi povedala, da je vsa moč le v milosti — in sedaj romam po pravi poti v resnico življenja.

Bil sem otrok in nisem umel in nisem dobro poslušal glasu, ki me je vabil in vodil: kakor glas iz megle je bil, kakor glas Jehove, ki je vodil izvoljeno ljudstvo v obljubljeni deželo. Blagor ljudstvu, ki je sledilo nevidnemu glasu in se ni dalo zapeljati na kriva pota: blagor meni, ki sem sledil glasu izza mladih dni — četudi ga nisem vedno umel in poslušal! — —

Velika je Tvoja milost, o Gospod! —

Kako majhen, skoraj smešen si se mi zdel, ko so mi kazali na Te! — Ne, to nisi bil Ti! — Ti si tisti, ki sem se mu približal po poti molitve in meditacije. —

„O, Gospod, Gospod, — vere, — vere in pa ljubezni! Trdne vere in žive ljubezni v srce!“ — To je bila moja molitev, ki sem jo ponavljal dan za dnem in teden za tednom. Polagoma se je zgodilo, Ti edini veš, kdaj in kako: razodel si se mi in jaz sem spoznal in izprevidel, da nisi tako smešen in tako majhen, kakor si mi bil v otroških letih. Ti si neskončen in neskončna je Tvoja ljubezen in Tvoja milost! Saj veš, takrat v tistih otroških časih mi je bila milost smešna beseda, ker si mi bil tudi Ti tako staroočetovsko smešen. Odpusti mi to besedo, o Gospod! A kaj naj bi skrival pred Teboj, ki si mi neprestano zrl v dušo in srce. Ti veš, česa je nedostajalo; vzgoje morda, morda pa sem bil za milost slep in gluhi, kajti brez milosti Te ni mogoče prav spoznati in verjeti v Tebe! —

V preteklosti tistega bogoslovca ni bilo mnogo umazanega; oškropil se je sicer z blatom greha na življenja cesti, — in kdo se ni! — a vstopil je v bogoslovje in se opral blata greha in se očistil vsega, kar je bilo na njem umazanega in nespodobnega. — Zgodilo se je sicer, da se je v dnevih, ko je zrastle v njem samozavest lastne moči, včasih začudil svoji šibkosti, in toliko toliko da se mu ni včasih izpodrsnilo v blatu. In ko so se mu oči toliko odprle, da je spoznal svojo šibkost in hotel iz te šibkosti sam po sebi splezati do kreposti, takrat šele je dobro čutil, kako mu je noga šibka na težavni in opolzki cesti. Ta zavest šibkosti mu je bila zvest angel varuh na poti. — Ko so se mu pa oči popol-

noma odprle in je izprevidel, da je le v milosti moč, in je čutil tisto moč v sebi, — takrat je mislil, da je vse šibkosti in vseh težav zavekomaj konec. Sčasoma pa je spoznal, da niso težave radi milosti nič manjše. In čemu tudi? Čim bolj si močan, tem večje težave lahko preneseš! —

„Kje je na svetu človek, iz žene rojen, ki bi mu ne zaplala in ne zagorela včasih kri po žilah? Rad bi stopil od človeka do človeka in ga vprašal, — in blagroval bi onega, ki bi vprašanja ne razumel!“ —

Če je stopila izkušnja pred njega ob belem dnevu in mu pogledala iz oči v oči, jo je spoznal, in spoznal jo je tudi, ako je imela masko na obrazu, — in znal se ji je ogniti. A priplezala je navadno, ko je spal in sanjal; priplezala je natiho, po prstih in sedla na posteljo in ga pobožala s toplo in mehko roko, da mu je kri boljbolj gorela in plala po žilah. Revež se je zavedal in čutil je vse; v snu je spoznal izkušnjo in greh, ki se je skrival pod njeno masko; premetaval se je nemirno po postelji in se branil in ustavljal; a čutil je, da je šibak, zelo šibak — —.

Zbudil se je in prosil:

„Odpusti, Gospod! Ni grešila volja, tudi razum ne, samo kri bi grešila. In prizanesi, če je to kazen za davne dni, huda kazen in pokora za pozabljene grehe, ki vstajajo iz groba in pljujejo človeku v obraz. — Če je pa samo huda in trda izkušnja, daj moči in milosti!“ —

Ako je bila noč hladna, je odgrnil odejo, da ga je zazeblo in sključil se je tako nerodno, da so ga udje boleli; ko je zopet zaspal, je romal po težkih in hudih potih ves truden, izmučen in premražen; — in ko se je zbudil, je v srcu hvalil Boga, da ga je uslišal in se ga usmilil.

Ako pa je bila noč topla, je vstal in odšel na hodnik in se izprehodil, da ga je zazeblo v noge na mrzlem mozaiku; in potem se je naslonil na okno in se napil svežega zraka. Ko je tako slonel na oknu, se je ustavilo morda njegovo oko na mračno razsvetljenem oknu onstran dvorišča; kapela je bila tam in tista svetloba je prihajala od večne luči — in razlila se je v njegovo srce in v njem je postalo svetlo in jasno. — Morda pa je lila mesečina z dvorišča skozi okno na hodnik in on se je ustavil morda pred malo sliko Del Sartovega Janeza; spominjal se je bolj tistega lepega mladeniča, kakor ga je gledal pred seboj. Premišljeval je njegovo zgodbo in se čudil v svojem srcu: „In vendar je ostal mož!“ —

Tako je živel tisti bogoslovec; in ker je spoznal silo milosti, je spoznal tudi silo in potrebo molitve; pogosto je molil, a ni molil mnogo in tudi ne iz

osladnosti in čuvstvenega razpoloženja in melanholičnosladke potrebe; molil pa je z dušo in s srcem:

„Gospod! Toliko milosti, da bom mož na potu, da ne pride malodušnost v srce in da mi korak ne zastane in noga ne zaide! Milosti in moči in stanovitnosti in vere in ljubezni! — —“

V tistih dneh je umrl star škof, ki je bil pod bremenom let opešal in odložil svojo službo. Teden dni po njegovi smrti je bil pogreb. — Pred grobom je ležala odprta krsta in v krsti mrtvi škof; njegov obraz je bil siv in zelo čuden. Krog krste so stali škofje in prelati in kanoniki in duhovniki in bogoslovci in vojaški in civilni dostojanstveniki in množica ljudstva. — Strmeli so v lice mrtvega škofa, ki jim je oznanjeval čudne, skrivnostipolne stvari. — —

Mlad duhovnik se je sklonil k njemu in mu snel dragoceni prstan z roke in mu odpel zlato verižico s križem. — Pristopila sta dva moža in dvignila pokrov in ga zacinila na krsto; ko se je zdravnik prepričal, da je krsta dobro zaprta, so pritrdili nanjo še drugi pokrov in jo spustili v grobišče. — Pokrili so grob in vse se je razšlo in porazgubilo. — Škof pa je ležal sam in reven v grobu; pred kratkim še je bil bogat, zelo bogat, imel je obširna posestva in mnogo kolonov, a na grobu so ga oropali zadnje dragocenosti in ga pustili samega. — Kaj mu je ostalo od vsega bogastva in premoženja in vseh kolonov in prijateljev? Kaj ima od vse časti in slave? — Reven in zapuščen leži v grobu in bo ležal do sodnjega dne.

„Svet in pobožen mož je umrl, kakor jih umrje malo na svetu,“ je pripovedoval star in sključen kmet svojemu spremljevalcu, ko sta se vračala od pogreba.

Svet in pobožen mož! To edino mu je ostalo od vsega!

Zamišljen se je vrnil bogoslovec domov in vse, kar je videl in kar je slišal, je ohranil globoko v svojem srcu.

Živel je globoko in bogato življenje; bil je srečen in zadovoljen in hvalil v srcu Boga za vse to.

* * *

Bil je še majhen, ko ga je prijela nekoč mati za roko in ga peljala k oknu, sklonila se k njemu, iztegnila roko, pokazala s prstom in ga vprašala:

„Vidiš tisto belo piko tam daleč, daleč?“

Zasenčil je z roko oči in pogledal natanko v tisto smer, ki mu jo je mati pokazala, in obstrmel je, kakor bi zagledal čudo božje, in začudil se je: razmaknila so se brda in griči so se razdelili in zagledal je tisto belo piko, ki je ni nikoli prej opazil. Pod temno goro je v žaru solnca gorela bela pika kakor jasna zvezda na večernem nebu; majhna je

bila, a jasna in svetla in neskončno oddaljena. — Obrnil se je k materi in jo vprašal:

„Iz visoke gore, iz strme stene kipi grič in na njem gori kakor jasna zvezda. Je tisto?“

„Tisto je!“

„In tista zvezda je neskončno daleč?“

„Daleč je, zelo daleč!“

Mlad je bil še, zato je bila tako daleč.

„In zakaj si mi pokazala tisto zvezdó, ki je nisem še nikoli videl in ki je tako daleč?“

„Tisto je Vitovska Gora! Svetišče je tam!“

„Vitovska Gora?“ se je začudil in tisti hip se je zbudilo hrepenenje v njegovem srcu. Bil je še mlad in mlado je bilo njegovo srce in žejna je bila njegova duša.

Zbudilo se je hrepenenje v otroškem srcu, nejasno, a veliko; in kolikor manjše je bilo upanje, toliko večje je bilo hrepenenje. — Zgodilo pa se je, da se je moral preseliti v dolino pod Vitovsko Goro; čez noč so prišli, in ko se je zjutraj prebudil, je stopil k oknu in se začudil v plahem presenečenju: iz visoke gore je strmel grič in na njem bela cerkev, žareča v mladem jutru kakor čudo božje; in tako blizu se mu je zdela, samo roko bi iztegnil in bi se je lahko dotaknil. — Bil je še vedno otrok!

Bogoslovci so šli na izprehod, šla sta po dva, trije skupaj in se razgovarjali; mnogo resnih besed je bilo med njimi, a tudi mnogo šaljevih in mnogo smeha. — On pa je šel sam svojo pot in mislil svoje misli. Ozrl se je proti domači strani in se zagledal v Vitovsko Goro in jo od srca pozdravil:

„O Vitovska Gora, ti kraj, blagoslova in milosti božje poln! Ti kraj miru božjega in blažene sreče, ti visoki cilj visokega hrepenenja, pozdravljena in blagoslovljena! Uzrejo te oči in srce zahrepeni po tebi! Kdo te je uzrl, pa ni zahrepenel po tebi? Kdo je šel mimo, pa se ni zbudilo hrepenenje v njegovem srcu? — In vendar bi se bilo skoraj zgodilo, da bi te bile oči izgubile in da bi bilo izginilo hrepenenje iz srca! Ali se ni že zgodilo, da je pokrila tvoj blagoslovljeni vrh in tvoje svetišče gosta megla in da je človek pozabil nate? Kako da jih roma toliko mirno po dolini in ne zahrepenijo in ne obrnejo koraka na tvoj blagoslovljeni vrh? Kako, da jih dospe na vrh tako malo od vseh onih, ki so se napravili na pot? Kdo bo šel na goro Gospodovo? — Tisti, ki je nedolžnih rok in čistega srca! — Samo oni dospajo, smejo dospeti do vrha, ki so nedolžnih rok in čistega srca! — Opral sem roke in očistil sem si srce pod tvojim vrhom in sedaj romam svojo pot! O kraj, blagoslova in miru božjega poln, dolga in težavna je pot; zmegli se romarju pogled, zaide mu noga, zanese ga korak, truden in spehan; izgine hrepenenje iz srca, šibkega in plahega, in pride bog-

vekaj, bogve odkod, naseli se mu v srce in ga miče in vabi v meglo in pogubljenje. — Romal sem svojo pot in sejal po pustem kamenju grenke solze, grenke znojne kaplje, toplo srčno kri. Morda so ostale na večno prikrite tujemu očesu, a tekle niso zastonj te solze, ni zastonj ta znoj, ta srčna kri! Treba je bilo z njimi blagosloviti pot. Vsak korak, vsako stopinjo je bilo treba posebej blagosloviti z odpovedjo, z vdanostjo, s trpljenjem, sicer bi ne bilo milosti in ne bilo bi zasluženja po lahkem in udobnem potu. — Morda so se ozirale oči nazaj, a nič več se ne ozirajo in noga ne zastaja več: pred mano je cilj, visok, svetel, jasen. O Vitovska Gora, kraj blagoslova in milosti božje poln, kraj miru in pokoja! Srce ne hrepeni zastonj in oči ne strmijo več brez upanja! —

Strma je pot, a ni več dolga, in ne dolgo, ko prestopim tvoj blagoslovljeni prag, ko vstopim v tvoje svetišče! Nič več solz v očeh, sama tiha, blažena radost v njih; nič več hrepenenja; mir in pokoj in vdana odpoved; pozabljena bo vsa dolga pot, strma in težavna pot; oko se ne bo več oziralo v dolino: mrak in megla v njej; ne bo se več oziralo skoz okno v svet. Naj sije solnce skoz okno, naj potrka nevihta nanje, ne bo se več oziralo skoz. Mir in pokoj v objemu tvojega svetišča, bogato plačilo za trud, za ves nemir, za vse hrepenenja, izgrešeno in neizgrešeno! O Vitovska Gora, zrejo te oči, srce hrepeni; korak ni več truden in nič žalosti ni v očeh; množi se upanje in z njim raste hrepenenje.

Pozdravljena in blagoslovljena!"

Iz naših dni.

Novela. — Spisala Lea Fatur.

(Dalje.)

V.

Na Tivolskih travnikih so vzrastle lesene lope. Spretne roke so jih okrasile s smrečjem, s trakovi narodnih barv, s pisanimi lampijončki. Visoko dvigujejo belodebli mlaji zelene, z zastavicami prepletene glave. Veseli otroci poizkušajo plezati po gladkih deblih; važno hodijo dame slavnostnega odbora od lope do lope, kritizirajo, popravljajo, naročajo in razlagajo fantastično oblečenim dekletom, kaj in kako. Po mestu vihrajo trobojnice. Na Dunajski cesti čaka slavolok gostov iz Češke, Hrvaške, Slovenske. Na kolodvor prihaja kočija za kočijo. Gospodje od odbora, visoke cilindre na glavi, bele trakove na rokavih, izstopajo, hite sprejemati goste. Okrog kočij in restavracijskega vrta se gnete radovednost. Vse bi ujelo rado kako besedo pozdravnega govora, vse bi videlo rado prišlece. Iz gostilen vre pogovor in petje, po cesti se svetijo rdeče srajce, novi klobuki, pisani solnčniki.

Med gručami pred kolodvorom hodi Nevenka. Sama je, dasi so počitnice in sta tedaj navadno skupaj s sestro Stašo. A Staša je odšla v Trst. Povabila jo je bila omožena sestra. Seveda, v Trstu je več zabave nego v Ljubljani. Pri sestri stanuje ne več mlad uradnik, ki razkazuje Staši v svojih prostih urah zanimivosti veletrgovinskega mesta. Pavla je sicer hotela, da bi prišla k nji Nevenka. Namigavala ji je nekaj radi onega uradnika: „Skrajni čas je, Nevenka — po prijateljih in znancih se naredi vse. —

Bridko je samovanje v starosti...“ — Nevenka ji je odgovorila užaljena: „Ali sem tudi tebi na poti?“ — A Staša je dejala, da mora iti pogledat fanta, čigar hvalo poje tako vneto Pavla. Šla je in je ni več nazaj. Naj le bo tam. Saj so vse in vsi enaki, vsi imajo v mislih samo možitev — kakor da je to res edina uteha ženske, kakor da ne more biti ženska sama in zadovoljna. — Ali ko hodi Nevenka tako sama med gručami, ko se ozre ta in oni za njo, vendar občuti bridko svojo zapuščenost. Drznim pogledom se umika za kopo žensk, se stiska k ograji železniških uradnikov. Koga čaka? vprašujejo pogledi, in res — koga čakaš, Nevenka? Kaj te je privedlo na kolodvor? O, čudnosladko jo je vznemirilo v sanjah. In ko je vstala, ji je prišla na misel pesem o ljubezni, ki mami in vabi brez pokoja — prišel ji je spomin na rosno jutro, ko je hitela na kolodvor, da vidi Milana. O! Danes, ko pričakuje in se pozdravlja vse, danes pride tudi k njej drag gost — iz neznane daljave se vrne k njej danes mladost in njena sestra, radost...

„Iz bratskog zagrljaja“ zapojeta navdušeno dva dijaka, iz gruč pritegnejo drugi, veselo zašumi pesem bratstva nad kolodvorom. Nevenka zardi od ginjenja in blede. Tako je pel, to pesem je pel tako rad Milan. Njegov glas je bil tedaj še otročjemhak, vendar je obetal mnogo. Rad se je postavljaj, da je tenorist — zdaj je gotovo izboren pevec. — Da, da... Slovenec in Hrvat... Draginja raste vsak